

2004-03-05

TVAROVÉ VLASTNOSTI:**Typ:**

Třídění hospodářských zvířat, jejich plemen dle typů řeší – typologie hospodářských zvířat. Jedná se o nauku, která pomáhá utřídit rozsáhlé informace o vlastnostech, užitkovosti a plemenitbě hospodářských zvířat.

Ü Obecně souhrn exteriérových vlastností charakteristických určité části populace

Ü V zootechnice je považován za soubor hlavních morfologických znaků svědčících o:

- Příslušnosti zvířete k určitému plemeni
- Příslušnosti zvířete k určitému užitkovému směru

Dělení podle stupně vyjádření těchto znaků hovoříme o zvířeti:

Ü Vyrovnaném

Ü Méně vyrovnaném

Ü Atypickém

ZÁKLADNÍ TYPY:**Plemenný typ:**

Souhrn exteriérových a užitkových vlastností odpovídajících danému standardu. V tomto ohledu **plemenných typů je tolik, kolik je plemen**, zemí a záměrů k jejich šlechtění.

Užitkový typ:

Charakterizován jako plemenný typ ve vztahu k výkrmnosti a jatečné hodnotě. Je vyjádřen charakteristickým poměrem mezi šířkou, výškou, délkou a hloubkou těla a do značné míry také vztahem k činnosti a vývinu vnitřních orgánů, které ovlivňují konstituci a užitkovost. Užitkový typ je založen geneticky, nicméně dá se ovlivnit prostředím.

Na základě vyšlechtění kulturních plemen prasat na různou ranost a schopnost tvorby masa a tuku je možno rozlišovat následující **užitkové typy prasat**:

1. **Sádelný** (dle doby, kdy se začne ukládat tuk):

- Raný
- Pozdní

2. **Kombinovaný**

- Masosádelný
- Sádelnomasný

3. **Masný**

- Typ LW, L
- Belgický
- Americký
- Bekonový

Prasata raného sádelného užitkového typu – čínská prasata (Mongai):

Ü Malý tělesný rámec

Ü Krátká, široká hlava

Ü V nosní části silně prosedlaná

Ü Válcovitý, krátký trup

Ü Široký, hluboký, krátký hrudník

Ü Široká záď

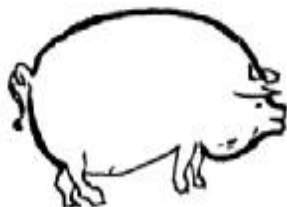
Ü Dobře vyvinuté kýty

Ü Slabé, krátké končetiny

Ü Ranost – intenzivní růst svaloviny 40 – 60 kg kdy ukončují vývin a nastává ukládání tuku

Ü Vysoká plodnost

Ü Značná náročnost na krmení, ustájení, ošetřování

Prasata pozdně sádelného užitkového typu – evropské divoké prase:

Ü Velký tělesný rámec

Ü Delší, těžší, klínovitá hlava

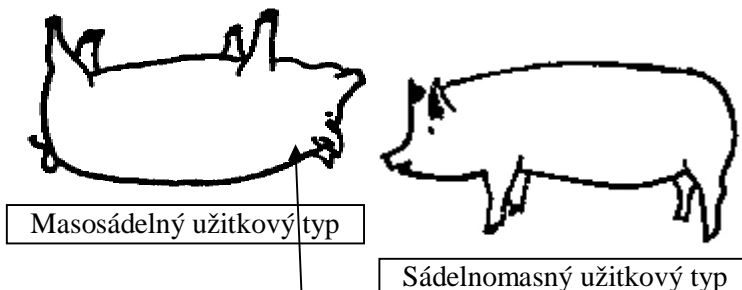
Ü Přiměřeně hluboký a široký trup

- Ü Slabě vyvinuté hřbetní svalstvo a kýta
- Ü Vysoké, silné končetiny
- Ü Tělesný vývin ukončen v 1,5 - 2 letech
- Ü V hmotnosti 150 – 200 kg
- Ü Reprodukce nízká
- Ü Vhodná k pastvě
- Ü Nenáročná

Prasata kombinovaného užitkového typu – tvoří přechod mezi sádelným a masným typem:

- Ü Střední až větší tělesný rámec
- Ü Přiměřeně dlouhá hlava
- Ü V čele dosti široká
- Ü Mírně prosedlaná
- Ü Středně dlouhý, dostatečně široký a hluboký trup
- Ü Zád' je široká s dobře osvalenou kýtou
- Ü Nohy suché, pevné, středně vysoké
- Ü Ukončují vývin v hmotnosti 90 kg
- Ü Výborná plodnost a výkrmnost
- Ü Středně náročná

Má lalok pod krkem

Masný užitkový typ:

- Ü Nadprůměrný vývin masitých částí
- Ü Střední až velký tělesný rámec
- Ü Vzniklo cíleným šlechtěním prasat kombinovaného typu
- Ü Hlava lehká, středně dlouhá, pevná, suchá
- Ü Hluboký a široký trup
- Ü Velmi dobře vyvinuté hřbetní a bederní svalstvo
- Ü Výborně utvářená kýta a těžší zmasilá plec
- Ü Končetiny přiměřeně dlouhé, pevné, suché
- Ü Náročná na krmení, ustájení a ošetřování

Typ LW:

- Větší až velký tělesný rámec
- Jemnější, ale pevná kostra
- Dlouhý, válcovitý trup
- Dobře zmasilý
- Vyšší, pevné, suché končetiny

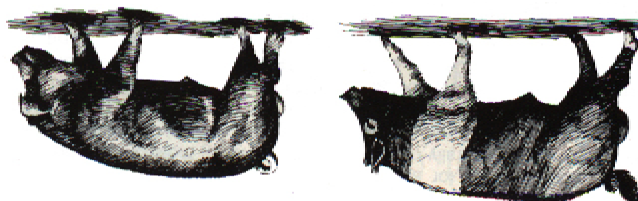

Typ belgický:

- Supermasný typ,
- Střední až větší rámec,
- Charakteristický houslový tvar těla,
- Mediální hřbetní rýha,
- Představitelé BL a Pn,
- Nižší reprodukce,
- Superzmasilost při nižší kvalitě masa,
- Velice náročný typ,
- Intenzivní růst ukončen v 90 kg ž. hm.

Typ americký:

- Představitelé D a H
- Větší až velký tělesný rámec
- Středně dlouhý trup
- Zád' mírně sražená
- Pevná konstituce
- Končetiny pevné, suché, strmější postoj zadních končetin
- Zmasilost lepší
- Kvalita masa vynikající
- Stresu odolná zvířata

Bekonový typ:

- Představitel dánská Landrace
- Pro produkci bekonů (= nasolená půlka)

- Střední až větší tělesný rámec
- Hlava jemná, delší, v čele užší, lehká
- Dlouhý trup (1 – 2 obratle navíc)
- Tuk pravidelně rozložen na hřbetě v tenké vrstvě
- Hrudník plošší, přiměřeně hluboký a široký
- Trup velmi dobře osvalený v oblasti hřbetu a zádě
- Tvar těla hruškovitý
- Vysoký podíl svaloviny
- Porážková hmotnost 90kg
- Lehká prázdná plec
- Výborná plodnost
- Vynikající mléčnost
- Náročné na krmení
- Ošetřování a ustájení

Konstituční typ:

Z praktického hlediska lze ideální konstituční typ charakterizovat harmonickou tělesnou stavbou, pevnou kostrou, dobrým zdravotním stavem, přizpůsobivostí podmínkám prostředí, schopnosti odolávat nepříznivým stresovým faktorům, chorobám a poskytovat v daných podmínkách standardně vysokou užitkovost.

Podle typu tělesné stavby u prasat rozlišujeme **základní konstituční typy**:

Respiratorní, dýchací typ:

- Ü Typickým představitelem je plemeno landrace
- Ü Charakterizován harmonickou stavbou
- Ü Jednalo-li by se o koně, byl by závodní
- Ü Vyznačují se:
 - Protáhlým hrudníkem a širokým postavením žeber
 - Hlava, krajina rypáku, krk a končetiny jsou poměrně dlouhé
 - Hlava je v čele užší, hrudník plošší
 - Velkou kapacitou plic, velkým srdcem a široce rozvětvenými cévami svědčícími o intenzivní přeměně látek a vysoké spotřebě kyslíku

Digestivní, zaživací typ:

- Ü Typickým představitelem je anglické plemeno berkshire, střední bílé anglické a raná asijská plemena prasat
- Ü Jednalo-li by se o koně, byl by tažný
- Ü Vyznačuje se:
 - Krátkým a širokým hrudníkem
 - Hlava, rypák, krk a končetiny jsou kratší
 - Hlava je v čele široká
 - Plíce jsou relativně malé, cévy široké a málo rozvětvené
 - Vlivem snížené oxidace dochází ke značnému a brzkému ukládání tuku ve hřbetní a břišní partii
 - Sudovitým hrudním košem s kolmým postavením žeber
 - Vysokou raností
 - Zpravidla malým tělesným rámcem

Typ intenzity vývinu:

Určen obdobím intenzivního ukládání tuku, tedy ukončením tělesného vývinu. Těsně souvisí s raností fyziologickou a raností užitkovou.

Fyziologická ranost limituje věk při dosažení pohlavní dospělosti zvířete,

Užitková ranost určuje dobu ukončení vývinu (jatečná zralost), kdy se začíná snižovat intenzita tvorby svalové tkáně a zvyšuje se intenzita tvorby tukové tkáně.

Z hlediska typu intenzity vývinu rozlišujeme prasata:

- Ü Velmi raná
- Ü Raná
- Ü Středně raná
- Ü Pozdní

KONSTITUCE:

Konstituce je v širším slova smyslu **stupeň zdraví jedince, který vyjadřuje jeho životní energii**. Projevuje se určitou reaktivností zvířat vůči škodlivým klimatickým vlivům a některým nakažlivým chorobám, a je podmíněna anatomicko-morfologickou stavbou těla a jeho orgánů. Je to vlastnost druhová, plemenná a individuální, spojená s celou řadou vnějších znaků a známek, z nichž lze usuzovat na konstituční typ zvířete.

Dělení konstituce:

- Ü Pevná
- Ü Jemná
- Ü Slabá
- Ü Hrubá
- Ü Měkká (lymfatická)

Při klasifikaci konstituce na jednotlivé typy lze vycházet z:

- Ü Morfologických znaků,
- Ü Funkčních zvláštností organismu,
- Ü Typu nervové soustavy,
- Ü Velikosti buněk,
- Ü Habitu, komplexe, temperamentu, kde:
 - Habitus = vnější vzhled jedince, exteriér
 - Komplexe = vrozená a během života získaná činnost orgánů, projevuje se zdravím zvířete, fyziologie
 - Temperament = reaktivnost organismu na vnější podněty (klidné/neklidné chování)

Krajiny těla prasete:

Zootechnické:

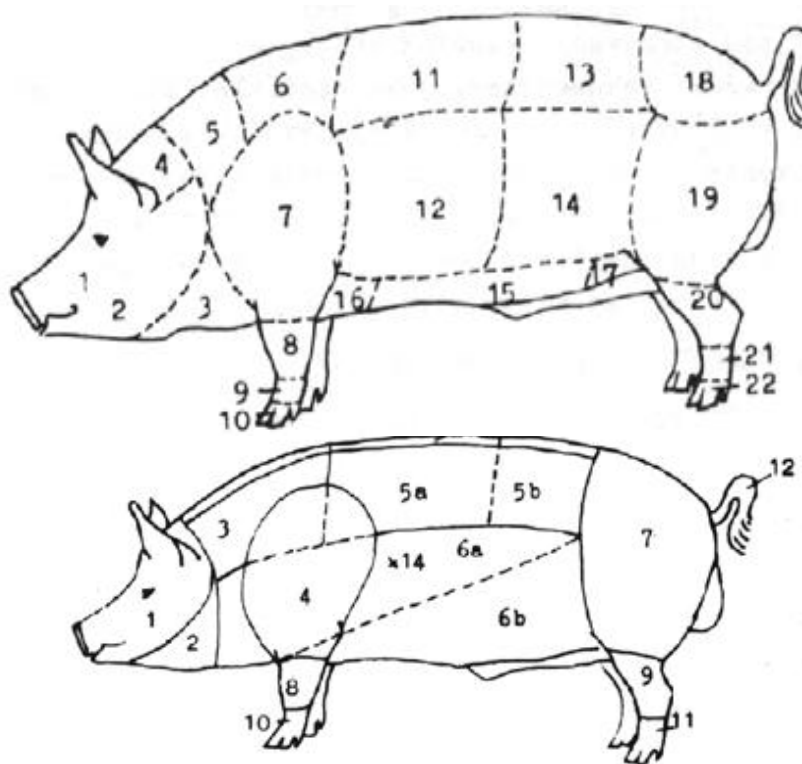
1. Hlava	12. Hrudník
2. Líce	13. Bedra
3. Lalok	14. Bok
4. Týl	15. Břicho
5. Krk	16. Př. slabina
6. Kohoutek	17. Z. slabina
7. Plec	18. Kříž
8. Koleno	19. Kýta
9. Spěnka	20. Hlezno
10. Spárky	21. Spěnka
11. Hřbet	22. Spárky

Technologické – masné partie prasete:

1. Hlava	7. Kýta
2. Lalok	8. Kolínko
3. Krkovička	9. Kolínko
4. Plec	10. Nožička
5a. Pečeně přední	11. Nožička
5b. Pečeně zadní	12. Ocásek
6a. Bůček horní	13. Hřbetní sádlo
6b. Bůček dolní	14. Plstní sádlo

Nejdůležitější: kýta, pečeně (kotleta), plecko, krkovička

Plstní sádlo obaluje orgány.

PLEMENO:

Skupina jedinců stejného druhu vzniklá historicky, se stejným fylogenetickým původem a shodnými morfologickými, fyziologickými, případně užitkovými vlastnostmi, které jsou dědičně předávány na potomstvo za předpokladu, že se výrazně nemění podmínky prostředí, v nichž žije.

Třídění plemen dle:

- Ü Stupně prošlechtění
- Ü Tělesného rámce
- Ü Užitkového typu
- Ü Utváření štětín
- Ü Postavení ušních boltců

- Ü Barvy
- Ü Země původu
- Ü ...

Třídění plemen podle barvy:

Bílá plemena prasat:

Ostrouchá:

- Ü Anglické velké bílé (X)
- Ü Anglické střední bílé
- Ü Německé bílé ušlechtilé
- Ü Další ušlechtilá bílá prasata chovaná v jednotlivých státech

Klapouchá:

- Ü Landrace (X)
- Ü Gloucester old Spot
- Ü Belgická landrace
- Ü Chester White
- Ü atd.

Červená prasata:

- Ü Tamworth
- Ü Duroc (X)
- Ü Minnesota

Černá prasata:

- Ü Velké černé prase anglické = Cornwall (X)
- Ü Montana I.

Černobílá plemena prasat:

- Ü Berkshire (X)
- Ü Polan-china

Sedlová prasata – sedlo je bílý pruh (přední nohy a přes hřbet):

- Ü Anglické sedlové
- Ü Německé sedlové
- Ü Přestické černostrakaté (X)
- Ü Hampshire (X)

Černostrakatá plemena prasat:

- Ü Pietrain (X)
- Ü Pulavské
- Ü Livenské
- Ü Mirgorodské

ŠLECHTITELSKÝ STANDARD:

- Ü Počet živě narozených selat
- Ü Průměrný denní přírůstek
- Ü Spotřeba směsi na 1 kg přírůstku
- Ü Procento libové svaloviny